

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ פָּעַת חִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק שׁוֹב אָשׁוּב, שׁוֹב מִיבְעֵי לִיָּה, דְּהָא מִפְתָּחָא דָּא לְמַפְקֵד עֵקְרוֹת בִּידָא דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אִיהוּ וְלֹא בִידָא דְשְׁלִיחָא אַחְרָא. כְּמָה דְתַנִּינָן תְּלַת מִפְתָּחָן אֲנוּן דְלֹא אַתְמָסְרוּ בִידָא דְשְׁלִיחָא. דְחִיָּה וַתְּחִיַּת הַמַּתִּים וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל דְלֹא אַתְמָסְרוּ בִידָא דְשְׁלִיחָא אַמְאֵי כְּתִיב שׁוֹב אָשׁוּב. אֲלֵא וְדַאי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְהוּה קָאִים עֲלֵייהוּ אָמַר (לִיָּה) מְלָה, בְּגִין כְּךָ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ פָּעַת חִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שׁוֹב אָשׁוּב - שׁוֹב יֵשׁוּב הִיָּה צְרִיךְ לְכַתֵּב, שְׁהָרִי הַמִּפְתָּח הַזֶּה לְפַקֵּד הָעֵקְרוֹת הוּא בִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בִיד שְׁלִיחַ אַחַר, כְּמוֹ שְׁשִׁנְיָנוּ, שְׁלֹשׁ מִפְתָּחוֹת הֵם שְׁלֹא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ: שֶׁל חִיָּה, וַתְּחִיַּת הַמַּתִּים, וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל וְלֹא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ, לְמָה כְּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב? אֲלֵא וְדַאי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהִיָּה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אָמַר (לִיָּה) הַדְּבַר, לְכֵן כְּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ.

וְהָא חֲזִי, בְּכָל אַתְר דְּכְתִיב וַיֹּאמֶר סְתָם אוּ וַיִּקְרָא סְתָם הוּא מְלֹאכָא דְבְרִית וְלֹא אַחְרָא. וַיֹּאמֶר דְּכְתִיב, (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו'. וַיֹּאמֶר וְלֹא קָאֲמַר מָאן הוּא. וַיִּקְרָא דְכְתִיב, (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְלֹא קָאֲמַר מָאן הָוָה. אָמַר דְּכְתִיב, (שְׁמוֹת כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגו' וְלֹא אָמַר מָאן הָוָה. (אויף הַכִּי דְכְתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב וַיֹּאמֶר סְתָם וְלֹא קָאֲמַר מָאן (דַּף קג ע"א) הָוָה) אֲלֵא בְכָל הַגִּי מְלֹאכָא דְבְרִית הָוָה וְכֹלָא בְּקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אַתְמָר. וּבְגִין כְּךָ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ וְגו'. וְהִנֵּה בֵּן וְגו': וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. מָאֵי טַעְמָא לָא כְּתִיב וְהִנֵּה בֵּן לְךָ, אֲלֵא בְּגִין דְלֹא יַחֲשֵׁב דְּהָא מִן הָגֵר אִיהוּ כְּדַבְּקֵדְמִיתָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וַאֲמַר, (מְלֹאכֵי א) בֵּן יִכְבֵּד אָב וְעַבְד אֲדֹנָיו. בֵּן יִכְבֵּד אָב דָּא יִצְחָק לְאַבְרָהָם. אִימְתִי כְּבִיד לִיָּה, בְּשַׁעֲתָא דְעַקֵּד לִיָּה עַל גַּבֵּי מְדַבְּחָא וּבַעַא לְמַקְרַב לִיָּה קְרַבְנָא, וַיִּצְחָק בַּר תְּלַתִּין וּשְׁבַע שָׁנִין הָוָה, וְאַבְרָהָם הָוָה סְבָא, דְאִילוּ הָוָה כְּעֵיט (ס"א ביה) בְּרַגְלָא חַד לֹא יְכִיל לְמִיקָם קַמִּיָּה, וְאִיהוּ אוֹקִיר לִיָּה לְאַבּוּי וְעַקֵּד לִיָּה כְּחַד אִימְרָא בְּגִין לְמַעַבְד רַעוּתִיָּה דְאַבּוּי.

וְכַא וְרָאָה, בְּכָל מְקוּם שְׁכַתוּב וַיֹּאמֶר סְתָם אוּ וַיִּקְרָא סְתָם, הוּא מְלֹאכָא הַבְּרִית וְלֹא אַחַר. וַיֹּאמֶר - שְׁכַתוּב (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו'. וַיֹּאמֶר, וְלֹא אָמַר מִיָּהוּ. וַיִּקְרָא - שְׁכַתוּב (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמַר מִי הִיָּה. אָמַר - שְׁכַתוּב (שְׁמוֹת כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגו', וְלֹא אָמַר מִי הִיָּה. (אף כְּךָ שְׁכַתוּב שׁוֹב אָשׁוּב. וַיֹּאמֶר סְתָם, וְלֹא אָמַר מִי הִיָּה.) אֲלֵא בְכָל אֵלֶּה מְלֹאכָא שֶׁל הַבְּרִית הִיָּה, וְהַכֵּל נִאֲמַר בְּקַב"ה. וְלִכֵּן כְּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלַיךְ וְגו', וְהִנֵּה בֵּן וְגו'.

וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. מָה הַטַּעַם לֹא כְּתוּב וְהִנֵּה בֵּן לְךָ? אֲלֵא כְּדִי שְׁלֹא יַחֲשֵׁב שֶׁהוּא מְהִיר כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וַאֲמַר, (מְלֹאכֵי א) בֵּן יִכְבֵּד אָב וְעַבְד אֲדֹנָיו. בֵּן יִכְבֵּד אָב - זֶה יִצְחָק אֶת אַבְרָהָם. מִתִּי כְּבִיד אוֹתוֹ? בְּשַׁעֲה שְׁעַקֵּד אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְרָצָה לְהַקְרִיבוֹ לְקַרְבָּן. וַיִּצְחָק בֵּן שְׁלֹשִׁים וּשְׁבַע שָׁנִים הִיָּה, וְאַבְרָהָם הִיָּה זְקֵן, שְׁאֵלוּ הִיָּה בּוֹעֵט (ב"ו) בְּרַגְלָא אַחַת לֹא הִיָּה לְכוּל לְעַמֵּד לְפָנָיו, וְהוּא כְּבִיד אוֹתוֹ אֶת אָבִיו, וְעַקֵּד אוֹתוֹ כְּמוֹ תִישׁ כְּדִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו.

וְעָבַד אֲדֹנָיו דָּא אֲלֵיעֶזֶר לְאֶבְרָהָם. כַּד שָׂדִיר
 לִיה לְחָרָן, וְעָבַד כָּל רְעוּתֵיהּ
 דְּאֶבְרָהָם, וְאוֹקִיר לִיה כְּמָה דְכָתִיב, (בראשית כד)
 וַיִּי בְרַךְ אֶת אֲדֹנָיו וְגו'. וְכָתִיב (בראשית כד)
 וַיֹּאמֶר עָבַד אֶבְרָהָם אֲנֹכִי, בְּגִין
 לְאֶבְרָהָם. דְּהָא בַר נָשׁ דְּהוּה מִיִּתֵי כְסָף
 וְזָהָב וְאֶבְנֵי יָקָר וּגְמָלִין וְאִיהוּ כְדָקָא יְאוּת
 שְׁפִיר בְּחִיזוּ לָא אָמַר דְּאִיהוּ רְחִימָא
 דְּאֶבְרָהָם אוּ קְרִיבָא דִּילֵיהּ. אֲלֵא אָמַר עָבַד
 אֶבְרָהָם אֲנֹכִי, בְּגִין לְסַלְקָא בְּשִׁבְחָא
 דְּאֶבְרָהָם וּלְאוֹקִיר לִיה בְּעֵינֵיהּ.

וְעַל פֶּן בִּן יַכְבֵּד אָב וְעָבַד אֲדֹנָיו.
 וְאַתָּם יִשְׂרָאֵל בְּנֵי, קְלוּן בְּעֵינֵיכֶם
 לוֹמַר שְׂאֵנִי אֲבִיכֶם אוּ שְׂאֵתָם
 עָבְדִים שְׁלֵי? וְאִם אָב אֲנִי אִיה
 כְּבוֹדֵי וְגו'. מִשּׁוּם כֶּף וְהִנֵּה בֵּן.
 זְהוּ בֵּן וְדָאִי, וְלֹא יִשְׁמַעְאֵל. זְהוּ בֵּן
 שְׁכַבְד אֶת אָבִיו כְּרִאוּי.

וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. בֵּן לְשָׂרָה
 - שְׁבַגְלָלוּ מִתְּהָ, שְׁבַגְלָלוּ כְּפִאָה
 נִפְשָׁה עַד שִׁיְצָאָה מִמֶּנָּה. וְהִנֵּה בֵּן
 לְשָׂרָה - לְהַתְעַלּוֹת בְּגִלְלוּ בְּשַׁעָה
 שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל
 הָעוֹלָם. שְׂאֵז וְה' פִּקַּד אֶת שָׂרָה
 וְגו', שְׁהָרִי מִזְכִּירִים אֶת שָׂרָה
 מִשּׁוּם יִצְחָק, וְעַל זֶה הוּא בֵּן
 לְשָׂרָה [זֶה אֲמָרוּ הַמַּלְאָכִים]. וְהִנֵּה בֵּן
 לְשָׂרָה. [זֶה] שְׁהָרִי הַנִּקְבָּה לוֹקַחַת
 [אֶת] הַבֵּן מִתְּזָכָר.

וְשָׂרָה שִׁמְעַת פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא
 אֲחֵרִיו. מַה זֶה וְהוּא אֲחֵרִיו? וְהוּא
 אֲחֵרִיו צְרִיף לו! אֲלֵא סוּד הוּא,
 וְשָׂרָה שִׁמְעַת מַה שְׁהִיָּה אוֹמֵר [פְּתַח
 הָאֵהָל, זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהוּא אֲחֵרִיו - מִי שְׁתִּיה
 אוֹמֵר] פְּתַח הָאֵהָל, זֶה הַדְרָגָה
 הַתַּחְתּוֹנָה, פְּתַח הָאֵמּוּנָה. וְהוּא
 אֲחֵרִיו - [זֶה] שְׁהוּדָה לוֹ הַדְרָגָה
 הָעֲלִיּוֹנָה [נ"א פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרִיו - זֶה
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. פְּתַח הָאֵהָל - זֶה הַדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה,

פְּתַח הָאֵהָל דָּא דְרַגְא תַּמְאָה, וְהוּא אֲחֵרִיו דָּא

וְעָבַד אֲדֹנָיו דָּא אֲלֵיעֶזֶר לְאֶבְרָהָם. כַּד שָׂדִיר
 לִיה לְחָרָן, וְעָבַד כָּל רְעוּתֵיהּ
 דְּאֶבְרָהָם, וְאוֹקִיר לִיה כְּמָה דְכָתִיב, (בראשית כד)
 וַיִּי בְרַךְ אֶת אֲדֹנָיו וְגו'. וְכָתִיב (בראשית כד)
 וַיֹּאמֶר עָבַד אֶבְרָהָם אֲנֹכִי, בְּגִין
 לְאֶבְרָהָם. דְּהָא בַר נָשׁ דְּהוּה מִיִּתֵי כְסָף
 וְזָהָב וְאֶבְנֵי יָקָר וּגְמָלִין וְאִיהוּ כְדָקָא יְאוּת
 שְׁפִיר בְּחִיזוּ לָא אָמַר דְּאִיהוּ רְחִימָא
 דְּאֶבְרָהָם אוּ קְרִיבָא דִּילֵיהּ. אֲלֵא אָמַר עָבַד
 אֶבְרָהָם אֲנֹכִי, בְּגִין לְסַלְקָא בְּשִׁבְחָא
 דְּאֶבְרָהָם וּלְאוֹקִיר לִיה בְּעֵינֵיהּ.

וְעַל דָּא בִּן יַכְבֵּד אָב וְעָבַד אֲדֹנָיו. וְאַתּוּן
 יִשְׂרָאֵל בְּנֵי. קְלָנָא בְּעֵינֵיכוּן לוֹמַר
 דְּאֲנָא אֲבוּכוּן אוּ דְאַתּוּן עָבְדִין לִי. וְאִם אָב
 אֲנִי אִיה כְּבוֹדֵי וְגו'. בְּגִין כֶּף וְהִנֵּה בֵּן, דָּא
 הוּא בֵּן וְדָאִי, וְלֹא יִשְׁמַעְאֵל. דָּא הוּא בֵּן
 דְּאוֹקִיר לְאָבוּי כְדָקָא חֲזִי.

וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. בֵּן לְשָׂרָה, דְּבְגִינֵיהּ
 מִיתַת, דְּבְגִינֵיהּ כְּפִאִיבַת נִפְשָׁה עַד
 דְּנִפְקַת מִינָהּ. וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה. לְאֶסְתְּלָקָא
 בְּגִינֵיהּ בְּשַׁעְתָּא דְקַדְשָׁא בְרִיף הוּא יְתִיב
 בְּדִינָא עַל עֲלָמָא. דְכַדִּין וַיִּי פִּקַּד אֶת שָׂרָה
 וְגו', דְּהָא מְדַפְרֵי לְשָׂרָה בְּגִינֵיהּ דִּיִצְחָק וְעַל
 דָּא אִיהוּ בֵּן לְשָׂרָה (אֲנָהּוּ מִלְאָכִי אֲמָרוּ). וְהִנֵּה בֵּן
 לְשָׂרָה. [זֶה] דְּהָא נִיּוּקְבָא נְטִלָא (לִיה) לְבָרָא מִן
 דְּכוּרָא:

וְשָׂרָה שִׁמְעַת פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרִיו.
 מַאי וְהוּא אֲחֵרִיו, וְהוּא אֲחֵרִיו מִיבְעֵי
 לִיה. אֲלֵא רְזָא אִיהוּ, וְשָׂרָה שִׁמְעַת מַה
 דְּהוּה אָמַר [פְּתַח הָאֵהָל דָּא קַדְשָׁא בְּרוּךְ הוּא. וְהוּא אֲחֵרִיו מֵאֵן
 דְּהוּה אָמַר] פְּתַח הָאֵהָל דָּא דְרַגְא תַּמְאָה. פְּתַח
 דְּמַהִימְנוּתָא. וְהוּא אֲחֵרִיו (דָּא) דְּאוֹדֵי לִיה
 דְּרַגְא עֲלָאָה (נ"א פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרִיו דָּא קַדְשָׁא בְּרוּךְ הוּא.